

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
BİLGİ İŞLEM DAİRE BAŞKANLIĞI

ENGELLİ ÖĞRENCİYE DESTEK EL KİTABI

GİRİŞ

Yozgat Bozok Üniversitesi olarak yükseköğretimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını temel bir kurum politikası olarak görmekteyiz. Eğitimde kapsayıcılık, tüm bireylerin sosyal, kültürel ve akademik hayata eşit koşullarda katılımını mümkün kılacak düzenlemelerin hayata geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, üniversitemizde öğrenim gören engelli öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerinde karşılaşılabilecekleri zorlukları en aza indirmek amacıyla çok yönlü çalışmalar yürütülmektedir.

Engelliliğin yalnızca bireysel bir durum değil, toplumsal sorumluluk gerektiren bir olgu olduğunun bilinciyle; fiziksel, dijital ve sosyo-kültürel tüm alanlarda erişilebilirliği öncelikli bir konu olarak ele almaktayız. Özellikle günümüz dünyasında bilgiye erişimin büyük ölçüde dijital ortamlarda gerçekleştiği dikkate alındığında, dijital erişilebilirliğin engelli bireyler açısından taşıdığı önem daha da artmaktadır. Üniversitemizin Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, bu alandaki çalışmaların yürütülmesinde gerek web tabanlı hizmetlerde, gerekse dijital içerik üretim süreçlerinde erişilebilirliği esas almaktadır.

Hazırlanan bu el kitabı, engelli öğrencilerimizin üniversite yaşamını daha erişilebilir ve destekleyici hale getirmek amacıyla; dijital erişim olanakları başta olmak üzere, fiziksel erişim, eğitimde eşitlik, hak temelli yaklaşım, ayrımcılıkla mücadele ve farkındalık gibi alanlarda yol gösterici bir kaynak olarak tasarlanmıştır. İçeriğinde, üniversitemizin mevcut uygulamaları, ilgili yasal dayanaklar, hizmet mekanizmaları ve iletişim kanalları hakkında detaylı bilgi sunulmaktadır.

Bu rehber yalnızca engelli bireylere yönelik bir bilgilendirme aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda üniversite bünyesindeki tüm akademik ve idari personel ile öğrencilerimizin engellilik konusunda bilinçlenmesini amaçlamaktadır. Daha erişilebilir, duyarlı ve eşitlikçi bir üniversite ortamı inşa etmenin ortak bir sorumluluk olduğu inancıyla; bu süreçte emeği geçen tüm birim ve paydaşlarımıza teşekkür eder, el kitabının tüm ilgililere faydalı olmasını temenni ederiz.

Yasal Düzenlemeler ve İlkesel Çerçeve

Türk Anayasası'nın eşitlik ilkesine göre herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, felsefi inanç, din vb. sebeplerle *ayırım gözetilmeksizin* kanun önünde eşittir. Anayasa'da ayrıca, "kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir; devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" hükmü ve çocuklar, yaşlılar, özürlüler vb. özel korunması gereken gruplara yönelik tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı belirtilmiştir. 5378 sayılı *Engelliler Hakkında Kanun* da engellilere yönelik ayrımcılığı yasaklar; engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için **erişilebilirlik** esastır. Bu kanunun 4/A maddesi uyarınca "engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır" ve engellilere yönelik makul düzenlemeler (uyum sağlayıcı tedbirler) ayrımcılık sayılmaz. Benzer şekilde 4/B maddesi, engellilerin toplumdan tecrit edilmelerini önler, diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız yaşaması esasını kabul eder.

Yükseköğretim kurumları özelinde, YÖK tarafından 2010'da yayımlanan *Yükseköğretim Kurumları Engelli Öğrenciler Yönetmeliği* engelli öğrencilerin öğrenim hayatını kolaylaştırıcı tedbirleri düzenlemiştir. Bu mevzuata göre her üniversitede Engelli Öğrenci Birimi kurulur ve

öğrenciye ulaşım, öğrenim materyalleri, sınav süreçleri gibi konularda destek sağlanır. Ayrıca üniversitemizin bağlı olduğu diğer yasal düzenlemeler arasında yükseköğretim kanunları, ÖSYM ve ilgili bakanlıkların yönetmelikleri bulunmaktadır. Özetle, ilgili mevzuat engelli bireylere eşit fırsat sağlayacak eğitim-öğretim ortamının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Kurumsal Yapılanma ve Politikalar

Bozok Üniversitesi, engelli öğrencilere yönelik çalışmaları kurumsal düzeyde ele almıştır. Rektörlüğe bağlı **Engelli Öğrenci Koordinatörlüğü** kurulmuş ve bu birim tüm akademik-idari birimlerde teşkilatlanarak erişilebilirlik çalışmaları örgütlenmiştir. Üniversitemizin 2022–2026 Stratejik Planında da erişilebilirlik performans göstergelerine yer verilmiş, ilgili sorumluluklar kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ise dijital süreçlerin erişilebilirliğinden sorumlu olarak bu çerçevede çalışmaktadır. Örneğin birimler arasında iş birliğini geliştirip duyuruları koordine etmiş ve erişilebilirlik farkındalığı artırılmıştır. Ülke genelinde YÖK tarafından düzenlenen “Engelsiz Üniversite Ödülleri” kapsamında Bozok Üniversitesi, belirlenen kategorilerde önemli başarılar elde etmiştir. Koordinatörlüğün raporladığına göre Bozok Üniv., yıl bazında ülke üçüncülüğü ve toplamda dokuzunculuk derecesi kazanmıştır. Hatta Akdağmadeni MYO gibi alt birimlerimiz, “Mekanda Erişim” ve “Eğitimde Erişim” gibi bayrak ödülleri alarak engelli erişimine ilişkin örnek proje uygulamaları sergilemiştir. Tüm bu gelişmeler, kurumumuzun engelliler için erişilebilir bir kampüs ve dijital ortam oluşturma kararlılığını göstermektedir.

Eğitimde Eşitlik ve Destek Hizmetleri

Yükseköğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması doğrultusunda, engelli öğrencilerin akademik ortamlarda diğer öğrencilerle eşit şartlarda eğitim görmelerine imkân tanıyacak uygulamaların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, ders içerikleri, eğitim materyalleri ve sınav süreçlerinin engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun biçimde düzenlenmesi, üniversitemizde erişilebilir ve kapsayıcı bir eğitim ortamı oluşturulması açısından gereklidir.

Örneğin; görme engelli öğrenciler için ders notlarının bilgisayar ortamında ya da Braille formatında sunulması, slayt sunumlarının sesli betimlemeli hazırlanması gibi yöntemler uygulanmalıdır. Görsel materyallerin (resim, grafik, harita vb.) sınıf içi sunumlarında sözlü açıklama yapılması veya dokümanal çıktılarla desteklenmesi, öğrenme sürecinin eşit koşullarda yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Sınav uygulamalarında ise; ek süre tanınması, bilgisayar destekli okuma-yazma araçlarının kullanıma sunulması, Braille cihazlar veya beyaz bastonla sınava giriş gibi düzenlemeler yapılması, “makul uyum” ilkesi kapsamında değerlendirilmelidir. Gerekli durumlarda sınav salonlarına okuyucu-yazıcı gibi teknolojik destekler sağlanmalı; sınav ortamları bireyin engel durumuna göre yeniden yapılandırılmalıdır.

Akademik programlarda kontenjan, ek puan veya başvuru kolaylığı gibi uygulamalar YÖK kılavuzları uyarınca yürütülür. Lisansüstü eğitimde de Engelli Öğrenciler Yönetmeliği kapsamında destek hizmetleri sürdürülür. Kurum içinde ayrıca engelli öğrencilere yönelik

akademik danışmanlık imkânları sunulur. Genel olarak amaç, **eğitimde katılım eşitliğini** güçlendirerek engelli öğrencilerin başarılarını önündeki engelleri kaldırmaktır.

Fiziksel Erişim ve Sosyal Yaşam

Yükseköğretim kurumlarında engelli bireylerin eğitim, sosyal yaşam ve idari hizmetlere eşit erişiminin sağlanabilmesi için fiziksel mekânların erişilebilir olması temel bir gerekliliktir. Bu kapsamda üniversitelerde; binalara giriş-çıkış alanlarından iç mekân dolaşımına, tuvaletlerden ortak kullanım alanlarına kadar pek çok yapısal düzenlemenin erişilebilirlik ilkelerine uygun olarak düzenlenmesi beklenmektedir.

Kampüs genelinde yer alan akademik ve idari binalarda, engelli rampalarının bulunması, derslik ve laboratuvarlara kolay ulaşımı sağlayacak asansörlerin tesis edilmesi, fiziksel erişilebilirliğin sağlanmasında öncelikli adımlar arasında yer almalıdır. Ayrıca, yemekhane, kütüphane, kantin ve sosyal alanlar gibi öğrencilerin yoğun olarak kullandığı ortak kullanım alanları da tekerlekli sandalye kullanıcıları başta olmak üzere farklı fiziksel ihtiyaçlara uygun şekilde düzenlenmelidir.

Tuvaletler, merdivenler, bina girişleri ve otopark alanları gibi bölümlerde, erişilebilirlik kriterlerine uygun standart donanımların (örneğin tutunma barları, alçak lavabo ve klozetler, zemin uyarı işaretlemeleri) sağlanması gerekmektedir. Yine aynı şekilde, otoparklarda engelli bireylere ayrılmış araç park alanlarının belirgin işaretlerle gösterilmesi ve bu alanlara kolay erişimin sağlanması önemlidir.

Örneğin, Akdağmadeni MYO kampüsünde “Mekanda Erişim” sertifikası bu kapsamda verilen erişim imkânları dolayısıyla alınmıştır. Akdağmadeni Meslek Yüksekokulu 2020 yılında yapılan çalışmalarla 2021 yılında açıklanan sonuçlara göre “Mekanda Erişim” (Turuncu Bayrak) ve Eğitimde Erişim (Yeşil Bayrak) ödülleri almaya hak kazanmıştır. 2021 yılı içinde de yine yoğun çabalarla yapılan başvuru neticesinde 2022 yılı için açıklanan ödüller kapsamında “Sosyo-kültürel Faaliyetlerde Erişim” (Mavi Bayrak) ödülünü de alarak bu alanda alınabilecek tüm bayrak ödülleri almış bulunmaktadır. “Mekanda Erişim” (Turuncu Bayrak), engelli öğrencilerin ödüle layık görülen akademik birimde yer alan tüm kampüs ve bina içindeki derslikler, laboratuvarlar, kütüphane, lavabolar, yemekhane vb. tüm alanlara erişebilmesi konusunda yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu anlamda turuncu bayrağa sahip tüm akademik birimler, engelli öğrencilerin tüm bu mekanlardaki erişimlerini sağlamaktadırlar. “Eğitimde Erişim” (Yeşil Bayrak), engelli öğrencilerin derslerde özel durumlarına ilişkin olarak ihtiyaç duyacağı kaynaklar, materyaller, akran desteği, personel desteği vb. tüm olanaklara erişebilmesi konusunda yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu anlamda yeşil bayrağa sahip tüm akademik birimler, engelli öğrencilerin söz konusu eğitim ihtiyaçlarına erişimlerini sağlamaktadır.

Ayrımcılıkla Mücadele ve Haklar

Kurumumuzda **ayrımcılıkla mücadele** öncelikli bir ilkedir. Hiç kimse, engelli olduğu için eğitim ve hizmetlerden mahrum bırakılamaz veya diğer öğrencilerden farklı muamele

göremez. Engelli öğrencilere yönelik ayrımcılık yasa dışıdır ve eşitlik ilkesinin gereği her türlü imkân onlara da sunulur. Özel tertip dersler, uyarlanmış yabancı dil sınavları veya güncelleştirilmiş müfredatlar gibi uygulamalar örnek teşkil eder; bunlar, yasanın “özel tedbirler ayrımcılık sayılmaz” hükmü çerçevesinde yapılan makul düzenlemelerdir.

Bu ilkeler, kurumsal politikalarımızda açıkça vurgulanmıştır. Tüm akademik ve idari personelin erişilebilirlik konusunda bilinçlendirilmesi, erişim haritası ve pandemi gibi özel durumlarda uygun düzenlemelerin zamanında yapılması saygı gösterilmesinin bir gereğidir. Hak ihlali veya şikâyet durumlarında ise Engelli Öğrenci Koordinatörlüğü ve ilgili etik komisyonlar devreye girer. Devletin eşitlik sorumluluğu Anayasa’da ayrıca açıklandığı üzere, alınacak tüm önlemler (fiziksel ya da eğitim desteği gibi) eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz.

Farkındalık, İletişim ve Eğitim

Erişilebilirlik çalışmaları sürekli eğitim ve farkındalık gerektirir. Bu amaçla her yıl 3 Aralık Dünya Engelliler Günü etkinlikleri düzenlenmekte, konferans ve panellerle toplumun konuya duyarlılığı artırılmaktadır. Bu tür programlarda üniversite yöneticileri ve uzmanlar konuşur; engellilikle ilgili seminerler, rehabilitasyon ve paralimpik spor oturumları gibi çok yönlü içerikler sunulur. 2024’te düzenlenen bir programda Bozok Üniversitesi koordinatörü, “engellilik sosyal yönüyle hepimizi ilgilendiren bir durumdur, sorunlar ortak paydada çözümlenmelidir” mesajını vurgulamıştır. Ayrıca, işaret dili kursları, bilinçlendirme seminerleri ve “engelsiz kampüs” yarışmaları gibi aktif katılımlı faaliyetler öğrenciler ve personele açıktır.

Web Sayfası Üzerinden Erişilebilirlik Uygulamaları

Üniversitemizin dijital erişilebilirlik alanındaki temel hedefi, tüm öğrencilerimizin bilgiye eşit ve bağımsız bir şekilde ulaşabilmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda, web tabanlı hizmetlerin erişilebilirliğini artırmak amacıyla çeşitli özellikler kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.

Sesli Okuma Özelliği (Konuşan Bozok)

Üniversitemiz ana web sayfasında yer alan “Konuşan Bozok” özelliği ile tüm metin içerikleri sesli olarak dinlenebilmektedir. Bu uygulama sayesinde, görme engeli bulunan bireylerin ve okuma güçlüğü yaşayan kullanıcıların sayfa içeriklerine kolaylıkla erişmesi amaçlanmaktadır. Özelliğin kullanılabilmesi için, internet tarayıcınızdan sayfa için ses izinlerinin verilmiş olması gerekmektedir.

Erişilebilirlik Menüsü

Web sayfamıza entegre edilen erişilebilirlik menüsü, kullanıcıların farklı ihtiyaçlarına yönelik çeşitli ayarları bireysel olarak düzenleyebilmelerine olanak tanımaktadır. Bu menü aracılığıyla sunulan başlıca erişilebilirlik işlevleri aşağıda sıralanmıştır:

- **Kontrast +:** Renk kontrastını artırarak içerik görünürlüğünü iyileştirir.
- **Büyük Metin:** Yazı karakterlerini büyütüp okuma kolaylığı sağlar.

- **Disleksi Dostu Yazı Tipi:** Disleksi yaşıyan bireyler için daha kolay okunabilir yazı tipi sunar.
- **Metin Boşluğu ve Satır Yüksekliği:** Harf ve satır aralıklarını artırarak metinlerin takip edilmesini kolaylaştırır.
- **Animasyonları Durdur:** Sayfa üzerindeki hareketli unsurları devre dışı bırakarak dikkat dağınıklığını azaltır.
- **Bağlantıları Vurgula:** Sayfa içindeki bağlantıları görsel olarak belirgin hale getirir.
- **Resimleri Gizle:** Görsel içerikleri devre dışı bırakarak metin odaklı bir deneyim sunar.
- **Renk Doygunluğu Ayarı:** Renkleri yumuşatarak görsel hassasiyeti olan kullanıcılar için rahatlatıcı bir görünüm sağlar.
- **İmleç Özelleştirme:** Fare işaretçisinin büyüklüğü ve görünürlüğü ayarlanarak takip kolaylığı sağlar.

Bu erişilebilirlik menüsü yalnızca görme veya disleksi sorunu yaşıyan kullanıcılarla sınırlı olmayıp; dikkat dağınıklığı, öğrenme güçlüğü veya görsel hassasiyet gibi farklı kullanıcı profilleri için de kullanıcı dostu bir web deneyimi sunmayı hedeflemektedir.

Üniversitemiz, dijital hizmetlerin erişilebilirlik düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalarını sürekli güncelleyerek sürdürecektir. Bu çabaların temel amacı, bilgiye erişim hakkının herkes için eşit ve engelsiz bir biçimde kullanılabilir hale gelmesini sağlamaktır.